

Universitetet
i Stavanger

**Laudal, T. (2010) Snevert om plastgjenvinning.
Samfunnsøkonomen, 64(3), pp. 52-53**

Lenke til publisert versjon:

<http://samfunnsokonomene.no/magasin/samfunnsokonomennr-3-2010-2/>

(Det kan være restriksjoner på tilgang)

UiS Brage

<http://brage.bibsys.no/uis/>

Denne artikkelen er gjort tilgjengelig i henhold til utgivers retningslinjer.

Det er forfatterens siste upubliserte versjon av artikkelen etter fagfelleevaluering, såkalt postprint.

Dersom du skal sitere artikkelen anbefales det å bruke den publiserte versjonen

Snevert om plastgjenvinning

Økonomer går seg av og til vill i et mønster der markedssvikt søkes løst i en optimalisering av politiske virkemidler som forholdes til et kvantifiserbart mål. Et godt eksempel er artikkelen til Annegrete Bruvoll og Sana Hasane i Samfunnsøkonomen nr. 1 2010 («Hvorfor plastgjenvinning?»).

THOMAS LAUDAL

I dette tilfellet er markedssvikten koblet til ulike typer eksternaliteter som de hevder bør påvirke virkemidlene for å oppnå utslippsreduksjoner og de kritiserer det politiske målet om 75 prosent utnyttelse av avfall i 2010. Bruvoll og Hasane hevder at virkemidlene som skal bidra til at vi oppnår dette utnyttelsesnivået er suboptimale fordi det finnes mindre kostbare virkemidler som gir større reduksjoner i utslipp av klimagasser og miljøgifter. Det er mer effektivt å satse på mer generelle avgiftsøkninger og direkte reguleringer av utslipp, i følge Bruvoll og Hasane. Men Bruvoll og Hasane sitt perspektiv er såpass begrenset at deres konklusjoner i beste fall må kalles foreløpige. Vi ser dette på minst tre områder:

For det første er ikke målsettingen i stortingsmelding nr. 26 (2006-2007 s. 123) så snever som man får inntrykk av i artikkelen. Målsettingen om 75% gjenvinning gjelder alle typer avfall, ikke bare plastavfall. Dette betyr at man ved å ha differensiere mellom ulike kontekster og gasser kan ha mange målsettinger som samlet kan være mer effektive enn om man måtte forholdt seg til bare ett mål for plastavfallet.

For det andre virker det her som at virkemidlene for utslippsreduksjon kun har én direkte effekt; nemlig utslippsreduksjon. Men dette er jo ikke riktig. Målet om utslippsreduksjon er egentlig et vekstmål fordi det forutsetter at utslippene reduseres uten at man reduserer produksjonen. Utslippsreduksjonen forutsetter altså investeringer utover det man trenger for å beholde dagens produksjons- og utslippsnivå. Poenget her er at investeringer for å øke gjenvinningsgraden som følge av nye offentlige virkemidler, vil stimulere til innovasjon. En moderat økning av det generelle avgiftsnivået og en noe strengere direkteregulering av utslipp, slik Bruvoll og Hasane går inn for, vil ikke stimulere innovasjon i samme grad. En utslippsreduksjon som skyldes ny teknologi noen år etter innføringen av nye krav til gjenvinning, fanges ikke opp av markedsperspektivet til Bruvoll og Hasane. Deres artikkel refererer ikke til forskning som viser innovasjonens betydning for vekst, men fokuserer ensidig på prissetting. Et godt bidrag på dette området er «The Free-Market Innovation Machine» av William J. Baumol (2002).

For det tredje nevner ikke Bruvoll og Hasane at valget av politiske prosess kan påvirke effektiviteten og legitimiteten til offentlige virkemidler. Et strengere regelverk knyttet til gjenvinning som flertallet av velgerne opplever som legitimt, vil kunne ha politiske ringvirkninger i form av økt kommunal bevissthet omkring avfallshåndtering og styrke befolkningens generelle forventninger om framtidige utslippsreduksjoner. Dette vil igjen kunne gi grunnlag for tilslutning til enda strengere reguleringer i etterkant.

Bruvoll og Hasane nevner heller ikke et perspektiv som ligger utenfor deres hovedmodell der målet er å finne det mest effektive virkemidlet: Et selvstendig normativt grunnlag for en politikk for økt gjenvinning. Vi kan på prinsipielt grunnlag, ønske at bedrifter, institusjoner og enkeltindivider bør ta hånd om sitt eget avfall med den begrunnelse at dette er den eneste anstendige løsningen på sikt.

Det snevre perspektivet til Bruvoll og Hasane er ikke så overraskende i lys av deres påstand om at markedssvikt er det eneste rasjonale for politiske inngrep. - Eller som det står i ingressen; «.. politikk bør, som ethvert annet offentlig inngrep, begrunnes i at markedet ikke klarer å ordne opp på egen hånd». Slike uttalelser er frapperende fordi de er vanskelige å tilbakevise. Dersom politiske inngrep generelt skal forbeholdes kontekster der markedet har sviktet, må denne svikten sannsynliggjøres før politisk inngrep kan iverksettes. Men det blir vanskelig å argumentere for *noe* politisk initiativ når premisset er; «bare hvis du kan vise at markedet ikke kan håndtere problemet». En tilsvarende uttalelse med motsatt fortegn illustrerer dette: Vi kan hevde at «markedsstyring bare er aktuelt der politiske reguleringer ikke kan håndtere problemet». Men rasjonale for både markedsstyring og politisk styring kan jo ikke bygge på en enkel dikotomi der det ene virkemiddelområdet bare er aktuelt bare når det andre er ubrukelig? Virkemidler i samfunnsstyringen må begrunnes med et bredere sett av faktorer som sannsynliggjør at bestemte kombinasjoner av markedsstyring og politisk styring er best egnet for formålet man beskriver.

Med en bredere forståelse av den politiske målsettingen, av virkemidlene og av den politiske prosessen; hvordan påvirker dette effektene som forfatterne peker på? Fremstår gjenvinning som like lite effektivt som det forfatterne hevder basert på et snevert perspektiv? Vi kan ta eksternalitetene etter tur: *Eksternaliteter knyttet til sluttbehandling av avfall*: Sterkere virkemidler mot utslipp i sluttbehandling av avfall tilrådes ikke av forfatterne fordi utslippene ved sluttbehandling er relativt små i forhold til de totale utslipp og fordi en tilstramming av dagens avfallspolitikk «neppe vil være kostnadseffektivt». Men det nevnes ikke at en tilstramming av avfallspolitikken også kan stimulere til utviklingen av ny gjenvinningsteknologi og åpne nye markeder for gjenvinningstjenester.

Eksternaliteter knyttet til utvinningen av naturressurser og produksjon av nye råvarer: Økt gjenvinning av plast bidrar ikke til noen betydelig utslippsreduksjon fra olje- og gassutvinningen, i følge Bruvoll og Hasane. Men forfatterne har ikke vurdert hvorvidt en stadig høyere grad av gjenvinning av plastprodukter over tid kan påvirke velgernes syn på gjenvinning og deponering av avfall og restprodukter også i olje og gassutvinningen.

Eksternaliteter knyttet til brudd på forutsetningene om fri konkurranse i råvaremarkedene: Endelig påstår Bruvoll og Hasane at argumentet for økt gjenvinning av plast bygger på en antagelse om at uttaket av olje og gass er for høyt. Gjenvinning av plast er ikke et effektivt virkemiddel her, skriver Bruvoll og Hasane. Det er usannsynlig at økt plastgjenvinning kan bidra til en reduksjon av utvinningstempoet på norsk sokkel. Men en streng avfallspolitikk *kan* bidra til at forbrukerne ble mer opptatt av miljøvern generelt. Og skjer dette er det sannsynlig at forbrukernes blir villige til å betale en høyere pris for et mer bærekraftig samfunn – og støtte en redusert utvinningstakt i olje- og gassektoren. Det er mange velgere som går inn for en annen utvinningstakt og Senterpartiet og SV har dette som programfestet politikk.

Vi ser at dersom vi anlegger et noe bredere perspektiv enn det Bruvoll og Hasane gjør, så er det ikke opplagt at virkemidler for å øke gjenvinningen av plast ikke er «effektive» i forhold til å redusere framtidig utslipp. Et snevert markedsregnskap gir med andre ord ikke hele svaret i dette tilfellet!